

על הראיה הסלקטיבית

שיחה על פרשת ויחי

פרשת השבוע היא פרשת ויחי, אבל אני לא רוצה לדבר על הפרשה אלא על ההפטרה שלה.

בהפטרה אנחנו קוראים על צוואתו של המלך דוד לבנו שלמה. דוד מתחיל עם המצווה ללכת בדרכי ה' ולשמור את תורתו וחוקותיו:

וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִשְׁמַרְתִּי הַזֶּה וְלֹא תִסָּרֵף לְעֵינֵי הָאֵלֹהִים לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי וְלִשְׁמֹר חֻקֹּתַי וּמִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי וְעֲדוּתַי כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכִּיל אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם. (מלכים א, ב, ג)

אחרי כן באים דברים שעניינם נקמה באנשים שעשו רעה עם דוד והוא נוטר להם טינה: וְגַם אֶתְּהָ יִדְעֶתָ אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשֵׁנֵי-שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶן-יֵתָר וְיִהְיֶה גַם וְיִשָּׁם דָּמֵי-מִלְחָמָה בְּשָׁלֵם וְיִתֵּן דָּמֵי מִלְחָמָה בְּחִגְרָתוֹ אֲשֶׁר בְּמִתְנָיו וּבְנִעְלוֹ אֲשֶׁר בְּרִגְלָיו.

וְעֲשִׂיתָ כְּחֻקֵּיךָ וְלֹא-תוֹרַד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלֵם שְׂאֵל. (שם, ה-ו)

ואחרי עוד פסוק

וְהִנֵּה עִמָּךְ שְׂמֵעִי בֶן-גֵּרָא בֶן-הַיְמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נִמְרָצָת בְּיוֹם לְכַתִּי מִחַנֵּי וְהוּא-יֵרַד לְקִרְאָתִי הֵיִרְדֵן וְאֲשַׁבֵּעַ לוֹ בִּיהוָה לֵאמֹר אִם-אֶמִיתָךְ בְּחָרְבִי וְעַתָּה אֵל-תִּנְקְהוּ כִּי אִישׁ חָכָם אַתָּה וְיִדְעֶתָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לוֹ וְהוֹרְדֶתָ אֶת-שִׁיבְתוֹ בְּדָם שְׂאֵל. (שם, ח-ט)

מבקרים רבים ביקרו ועדיין מבקרים את דוד על הדברים האלה לאמור האם זה מה שמוצא מלך ישראל לנכון לצוות לבנו על ערש דויי? לא לשכוח להרוג את זה ואת זה? האם אלה דברים ראויים להיאמר במעמד זה?

האמת היא שהמבקרים צודקים מבחינה עקרונית. דאגתו של מלך בשעה שהוא עומד להיפטר מהעולם צריכה להיות נתונה לטובת העם ולמה שיקרה לו לעתיד לבוא כפי שמתבקש מראיה ממלכתית, ולא לנקמנות קטנונית הנובעת משיקולים אישיים. גם אני הייתי יותר מאושר אילו הדברים לא היו נאמרים ונכתבים. אבל מה לעשות שהם נאמרו ונכתבו.

אלא שביקורת אובייקטיבית צריכה לראות את כל התמונה. הרי דוד פתח בציווי לעבוד את ה' וללכת בדרכיו כמו שראינו למעלה. ואם לא די בכך, הרי שדוד זוכר לא רק את הרעה שעשו לו יואב בן צרויה ושמעי בן גרא, אלא גם את הטובה שעשו לו ברזלי הגלעדי ובניו:

וּלְבָנֵי בְרָזְלֵי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה-חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֶכְלֵי שְׁלַחְנֶךָ כִּי-כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבָרְחֵי מִפְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם אַחִיךָ. (שם, ז)

ואפילו שהוא מצווה גם על נקמה, הרי את טובת בנו הוא מבקש לבל יקומו עליו המתנגדים וידיחו אותו מהמלוכה או אפילו יהרגו אותו. דבר זה היה בחזקת נורמה בימים ההם.

מדוע, אם כן, לא ראו המבקרים לא את הציווי לעבוד את ה', לא את הכרת הטובה ולא את הדאגה ליציבות בממלכה? משום שהם נמנים עם אותם אנשים שאותם מכנה הפרופ' אסא כשר 'בעלי עין אחת'. אמנם הוא לא אמר את הדברים בהקשר לצוואת דוד, אלא בהקשר לסכסוך הפלסטיני-ישראלי, אבל העקרון הוא אותו עקרון. הכוונה היא לאנשים שרואים רק צד אחד של הנושא או סכסוך. אילו היו המבקרים אומרים שהצוואה של דוד מורכבת ולכן היחס שלהם אליה הוא דו-ערכי, אפשר היה להבין את עמדתם ולהסכים איתם. אבל לראות רק את השלילי ולא לראות את החיובי תמיד גורם לתוצאה לא הוגנת. והרי רבותינו אמרו את ההיפך, לדון כל אדם לכף זכות (אבות, א, ו) כי זו מידת החסד. ואסיים עם אנקדוטה באותו נושא:

הפרופסור אבי רבידצקי סיפר פעם שהוא אמר לעמיתו הפרופסור ישעיהו לייבוביץ ז"ל בשיחה לבבית שהוא, רבידצקי, לא אוהב לעלות מפטיר בפרשת ויחי. הסיבה היא מה שאמרנו לעיל כלומר ההיבט הלא מוסרי של חלק מהדברים בצוואת דוד לשלמה. התשובה של לייבוביץ היתה כל כך אופיינית לו:

- זאת ההפטרה שאני אוהב הכי הרבה.

רבידצקי בתמיהה:

- למה?

- מפני שהיא מראה שהשלטון והשררה יכולות לקלקל אפילו את דוד.

ובכן, אפילו את דוד.

שבת שלום.

הכין: ניסן אבדי